

## Az európai közösségfejlesztés keretrendszer

### Bevezetés

A közösségfejlesztés érintettjei a körülményeik megváltoztatása érdekében közösen tevékenykedő emberek. A közösségfejlesztők mára egyértelmű szándékokat, erősen értékalapú szemléletmódot és kipróbált folyamatokat hoztak létre, melyek közös jellemzője, hogy a közösségek életének megváltoztatásához való hozzájárulást segítik. A közösségfejlesztés egy világszerte terjedő gyakorlat, mely dinamikus reflektál a különféle közösségek<sup>1</sup> körülményeire, az őket érintő összefüggésekre és kihívásokra. Az esélyegyenlőtlenség, a környezeti és gazdasági válság leküzdése, az emberi jogok védelme, a civil társadalom fejlesztése, valamint a demokratikus és állampolgári részvétel erősítése terén a közösségfejlesztés jelentős erőforrás lehet Európa számára.

E keretrendszer kidolgozásával megalapozzuk a közösségfejlesztés Európa-szintű értelmezését, céljainak, a gyakorlatát alátámasztó értékeknek és folyamatoknak, az általa használt módszereknek és az általa elérhető eredményeknek a felvázolásával.

A keretrendszert az Európai Közösségfejlesztői Hálózat (EuCDN) tagszervezetei készítették el egy eszmecserekre, elemzésekre és tíz európai országban működő, közösségfejlesztő szakemberektől érkezett reflexiókra épülő folyamatban.

### Cél

A közösségfejlesztés célja, hogy elősegítse egy igazságos, befogadó és fenntartható társadalom feltételeinek kialakítását, azáltal, hogy támogatja a közösségeket a változásokat elősegítő közös cselekvés melletti elköteleződésben.

<sup>1</sup>**Közösség** alatt egy adott szomszédságban élő, vagy közös identitással, illetve érdeklődéssel rendelkező embereket értünk.

### Értékek és folyamatok

A közösségfejlesztést mindig is az értékek és elköteleződések sora formálta. Ez az értékalapúság fontos azoknak az embereknek és helyeknek a megválasztásakor, akikkel és ahol a közösségfejlesztő erőfeszítések összpontosulnak, és fontos a választott megközelítési mód és az elérni kívánt eredmények meghatározásában is. A közösségfejlesztés központi értékei egyre erősödően a társadalmi igazságossághoz kapcsolódnak. Ez egy olyan társadalomért való munkálkodást jelent, melyben az emberi jogokat tevőlegesen is elismerik, s a társadalom fellép az elnyomás, a diszkrimináció és a kirekesztés minden formája ellen, ideértve a nők hátrányos megkülönböztetését is. A közösségi tanulás, a képessé tétel, a részvétel, az aktív állampolgárság, az együttes/közösségi döntéshozatal és az esélyegyenlőség érdekében való cselekvés alapelveinek megfogalmazása és alkalmazása által a közösségfejlesztés a folyamatos elemzés, cselekvés, reflexió és tanulás részvételen alapuló és dinamikus folyamata. A közösségfejlesztés a társadalmi igazságosság strukturált és koordinált módon működő katalizátoraként cselekszik, az értékein alapuló gyakorlat iránt elköteleződve, egy sor olyan folyamaton keresztül, melyek a következőket tartalmazzák:

- > **Közösségi tanulás:** az emberek a környezetükre adott kritikus reflexiók, valamint a közös fellépés, a szolidaritás és támogatás építése során szerzett tapasztalataikon keresztül tanulnak és erősítik önbizalmukat, amelyek a közös szempontokra helyezik a hangsúlyt.
- > **Képessé tétel** ott történik, ahol a közösségek, a változás elősegítésére, együttesen fejlesztik erőiket: növelik tudatosságukat, kritikai elemzéseken, a képességek és tudások fejlesztésén és megosztásán keresztül, annak érdekében, hogy növeljék kapacitásukat az aktív bevonódásra, a saját marginalizációjuk okaival és következményeivel való szembenézésre.
- > **A valódi részvétel** alapvető fontosságú az **aktív állampolgárság** területén, mely arra a meggyőződésre épül, hogy a közösségek és a társadalom egészének egészsége erősödik azáltal, hogy a nők és a

férfiak motiváltak és képesek az életüket érintő döntésekbe való beleszólásra. Ezt a részvételt akadályozó korlátok lebontásával és a társadalmi kirekesztettség, marginalizációtól és diszkriminációtól sújtott csoportoknak a döntéshozatalba, a tervezésbe és a cselekvésbe való bevonásának elősegítésével érhetjük el. Ez azáltal valósul meg, hogy a megélt tapasztalatok megosztásának és a különböző vélemények megjelenésének terei és lehetőségei jönnek létre a helyitől a globális szintig.

- > **A közös eredmények érdekében végzett közös cselekvés** olyan közösségek sajátja, melyek elemzik saját közösségük körülményeit, azonosítják a legsürgetőbb szükségleteket és ügyeket, s ezekre közösségi cselekvéssel kereszttul adnak választ. A hangsúly inkább a *közösség mint egész* érdekében elért közösségi eredményeken van, semmint egyszerűen az egyéni fejlődésen. Ez a más csoportokkal, szervezetekkel és intézményekkel való szolidaritás fejlesztését kívánja meg szövetségek építésén keresztül, a legsürgetőbb közösségi célok megvalósítása, valamint a másoktól tanulás érdekében, nemzeti, vagy globális szinten.
- > Az **egyenjogúságra irányuló erőfeszítések** azoknak az egyéni attitűdöknek, intézményi és társadalmi eljárásoknak a megváltoztatására irányulnak, amelyek a nők és férfiak képesség, kor, nem, családi állapot, társadalmi-gazdasági státusz, nemzetiség, bőrszín, etnikai hovatartozás, szexuális orientáció vagy vallási hovatartozás miatti diszkriminációját és marginalizációját eredményezik.

### Módszerek

A közösségi munkások számos kipróbált és ellenőrzött mechanizmust használnak a közösségi elköteleződés, a döntéshozatal, valamint a közösségfejlesztési célokra, értékekre és folyamatokra épülő, általuk formált cselekvések terén. Ezek a közösségfejlesztés fent vázolt folyamatához kapcsolódnak. Az alábbiakban a közösségfejlesztési folyamatokban releváns módszereknek egy jelzesszerű listáját mutatjuk be:

- > Emberek összehozása közös tapasztalataik, illetve érdeklődésük mentén (pl. közösségi találkozások, érdekképviselő, fesztiválok és utcai rendezvények, művészeti és zenei tevékenységek).
- > A marginalizációjuk és kirekesztettségük alapját képező tényezők azonosítása és feltárása (pl. történet-dialógus, elnyomottak színháza, konfliktusoldás, -kezelés és -átalakítás, facilitáció, csoportmunka).
- > Tények feltárása és birtoklása, jövőkép kialakítása (pl. a közösség profiljának megrajzolását és szükségletelemzést is magába foglaló, közösség által vezetett kutatás, jövőműhely, fókuszcsoportok, közösségi találkozók).
- > Az önbizalom, a képességek fejlesztése, a megértés erősítése (pl. közösségi oktatás és tanulás, támogatás, bátorítás, értékelés).
- > Mozgósítás és szerveződés, hálózatosodás és a láthatóság növelése (pl. stratégiai tervezés, közösségi csoportok kialakítása és támogatása, kommunikáció, együttműködések építése).
- > Cselekvés (pl. kampány, lobbizás, köztestületekben és politikai folyamatokban való elköteleződés, önrányított projektek, forrásteremtés).

### Eredmények

#### Milyen változást hoz a közösségfejlesztés?

A közösségfejlesztés arra törekszik, hogy valódi és tartós változásokat generáljon a közösségek megélt tapasztalataiban azáltal, hogy a közösségek részt vesznek a saját szempontjaikra és érdekeikre irányuló elemzésekben és cselekvésekben. Az eredmények azok a változások és eltérések, melyek a megvalósult folyamat következményeként jönnek létre.

A közösségfejlesztés eredmény-fókuszú tevékenység, mégpedig a következő okok miatt. Először is, a közösség által elérni kívánt eredményekről szóló megegyezés egyszerű és világos bizonyítéka az adott közösség ambíciójának. Másodszor, ez a közösségi törekvés az az eredmény, mely köré a tevékenységek javasolhatók és tervezhetők – ez alapozza meg a tervezés stratégiai és fókuszált jellegét. S végül, ez a közösségi törekvés biztosítja az adott közösség saját, nem mások által

rákényszerített értékeinek és prioritásainak kifejeződését. A valódi és tartós közösségi eredmények elérése az alábbiakat feltételezi:

- > maguk a közösségek képezik a tervezési és a változás érdekében végrehajtott cselekvési **folyamat** legbenső **lényegét**;
- > a közösségek tapasztalatai, **szempontjai** és érdekei központi szerepet töltenek be az elemzésben és a cselekvésben;
- > az egyenlőtlenséghez és a **társadalmi igazságtalansághoz** kapcsolódó témák **figyelmet kapnak**;
- > a **megközelítés részvételi szellemű**, mivel összehozza a közösségi és egyéni érdekeket a jövőbe való előretekintés, valamint a várt eredmények közös víziójának kialakítása érdekében,
- > **az elemzés**, buzdítás a tervezett eredmények és stratégia megvalósulását segítő vagy akadályozó erők és érdekek figyelembevételére: ösztönzés az eredmények elérését lehetővé tevő különböző utak számbavételére, a leghatékonyabb kombinációk kiválasztására;
- > a közösségfejlesztési feladat **áttekinthető** és **felelősségre vonható**;
- > tanulásra, cselekvésre, reflexióra és **folyamatos fejlődésre** irányul.

A közösségfejlesztés eredményei a különböző szinteken – közösségi, politikai és strukturális, valamint az ideológia és a kultúra szélesebb szintjein – megnyilvánuló változások. Valamennyi szint összefügg egymással. A szemléletmód átalakítása és a közösségek érdekeinek felismerése érdekében a közösségfejlesztés olyan eredmények elérésére törekszik, melyek az ügyek okait és következményeit egyaránt tekintetbe veszik. Az alábbiakban az e szinteken megjelenő eredmények néhány példáját mutatjuk be.

#### **Közösségi szinten megjelenő eredmények**

- > A közösségek életében történő konkrét fizikai változásokon keresztül javul **az emberek életminősége**; előrelépés következik be a foglalkoztatottsághoz való hozzáférésben; új közösségi szolgáltatások, helyek, tevékenységek kialakulásban, a szolgáltatásokhoz való könnyebb hozzáférésben.

- > A közösségi cselekvésekbe bekapcsolódó emberek száma növekedésének köszönhetően erősödik a **közösségi irányítás**; az emberek magabiztosabb válnak, megnő a kritikai tudatosságuk; a képességeket és tudásokat megosztják és fejlesztik; a közösségek szervezettebbek, tevékenyebbek és hajlamosabbak a civil társadalom és a döntéshozatal arénaiban megvalósuló részvételre.
- > Erősödő **közösségi kapacitás**, ami azt jelenti, hogy a közösségek proaktívak (tehát előrelátóan cselekvők) és rugalmasak; lehetőség van a véleménykülönbségre; cselekvési és fejlesztési tervek készülnek és ezeket hatékonyan végre is hajtják.
- > A közösségi tapasztalat egészében megjelenő változások: a közösségek felismerik a közös problémákat és közös célokat fogalmazznak meg; az emberekben erősödik egy olyan térbe való tartozás érzése, ahol erős kölcsönös bizalom és szolidaritás működik; az emberekben erősödik a tulajdonosi tudat, s a döntéseket közösen hozzák meg; a közösségek befogadóak és képesek a konfliktusok kezelésére; a közösségek vállalkozó szemléletűek, megnőnek kapacitásaik a források odavonzására vagy generálására.

#### **Politikai, strukturális és kormányzati szinten megjelenő eredmények**

- > Közösségi hálózatok és partnerségek ott jönnek létre, ahol a megerősödő szövetségek közös érdekeket fejeznek ki.
- > A közösségek résztvevői a helyi, nemzeti és európai szintű döntéshozatalnak.
- > A közösségek a helyi, nemzeti és európai szintű döntéshozatalban képesek érdekeik és befolyásuk érvényesítésére.
- > A döntéshozók napirendjén közösségi témák jelennek meg.
- > A közösségek támogatást kapnak saját megoldásaik tervezésében és kontrolljában.
- > A helyi, nemzeti és európai szintű politikában és gyakorlatban láthatóvá válnak a marginalizálódott közösségeket előnyösen érintő változások.
- > A marginalizálódott közösségeket előnyösen érintő változások jól kimutathatók a helyi, nemzeti és európai szintű jogalkotásban.

### **A politikát és a jogalkotást formáló közös nézetekben, fogalomrendszerben és gondolkodásban megjelenő eredmények**

- > A döntéshozók tájékozottak a marginalizálódott és kisebbségi csoportok ügyeiben, s megértéssel közelednek azokhoz.
- > A közintézmények munkatársai jól informáltak és megértő hozzáállást tanúsítanak a marginalizálódott és kisebbségi csoportok iránt.
- > A döntéshozatal magától értetődően átlátható.
- > A szolgáltatások és az intézményi struktúrák hatékonyan reagálnak a közösségek igényeire.
- > A részvétel terei a valódi részvételt, a döntéshozatalban a marginalizálódott és kisebbségi csoportokkal való hatalommegosztást mutatják.

### **A Közösségfejlesztés Európai Hálózata [EuCDN European Community Development Network]**

A korábban az Egyesített Európai Iroda a Társadalmi Fejlődésért (CEBSD Combined European Bureau for Social Development) nevet viselő EuCDN tagjai nemzeti szintű bolgár, cseh, flamand belga, ír, katalán, lengyel, magyar, norvég, román, svéd és skót közösségfejlesztő szervezetek.

Noha Európa egy „tehető demokrácia”, ahol elvileg mindenki számára garantáltak az alapvető emberi jogok, a valóság azt mutatja, hogy még mindig vannak kirekesztett embertársaink. Az EuCDN a

bevonás, a részvétel, valamint a demokrácia érdekében dolgozik Európában a fenntartható közösségfejlesztés terjesztése és fejlesztése által:

- > támogatást nyújt az állampolgárok, szakemberek és politikusok számára Európa különböző országaiban;
- > erőfeszítéseket tesz a közösségi és részvételi demokrácia talaján működő Európa kialakításáért;
- > segíti az európai civil társadalom építését.

E küldetés megvalósítása érdekében az EuCDN az európai valóságot formáló folyamatokat kíván megvalósítani. E kereteken belül az alábbi tevékenységeket folytatja:

- > kutatások, vizsgálatok – nemzeti és nemzetközi szinten;
- > intézményi fejlesztések ösztönzése;
- > a társadalmi fejlődésről szóló politikai diskurzusokban való részvétel;
- > jó gyakorlatok bemutatása, széles körben hozzáférhető tanulmányokban, az eredmények terjesztése;
- > valamennyi lehetséges jogi eszköz alkalmazása a közösségfejlesztés céljainak elérése érdekében.

*Fordította Farkas Gabriella*